

DE VARIOLIS ET MORBILLIS.

M. HIERONYMVS NYMANVS.

I.

*R*aditur ab Arabibus, genus quoddam morborum, quod vulgata variolarum & morbillorum appellatione, hodie passim notum est.

II.

Græci τὸν ἰξαιθημάτων καὶ ἐκδυμάτων: Latini, pustularum nomine comprehendisse videntur. Nam τὸ ἰξαιθημάτων vocabulum, commodè huc referri posse, non putamus.

III.

Vt enim sint nonnulla, in quibus exanthemata Hippocratis, Galeni, Aëtii, & pustula Celsi, à nostris variolis ac morbillis differant: tamen multa, quæ tum ad naturam horum, tum ad curationem spectant, communia habent: sicuti & lenticula, aut Petechia vulgò nominata, quæ germina sunt malignarum februm.

IV.

Neq; dubium est, quin ejusdem generis morbi,

A ij alijs

alijs atq; alijs seculis, mutationes quasdam acci-
pant, ex diversitate regionum victus, ex peculiari
vi siderum, ex vario hominum commercio, & caus-
sis alijs externis, atq; internis: ut novi esse videan-
tur, qui sunt veteres, ex plurium quasi colluvie ge-
niti, aut symptomatum nova facie induti.

V.
Variola autem, quasi parvi vari dicta, pustulae
sunt, in cute toto corpore, & in partibus nonnun-
quam internis, erumpentes, ex ebullitione sanguinis,
uteri materni labe infecti, à natura, in modum cri-
sis cujusdam facta, cum febre continua, eo fine, ut
quod primum est in sanguine, à benigno separetur.

VI.
Arabes hanc ebullitionem sive agitationem
sanguinis, cum fervore musti comparant. Ut enim
commixtas in hoc partes diversas, calor naturalis
ab externo adjutus, aggreditur, easq; tum à se mu-
tuò, tum à puriore vini liquore separat: ita natura,
à causa vel interna vel externa stimulata, in mas-
sam sanguinis incumbit, ac sordes ab ea excludit.
Id quod sine magna humorum conturbatione, fieri
nequit.

VII.
Est illa agitatio, crisis quaedam, in qua facultas
expul-

expultrix, calore tanquam instrumento usâ, quod prævum aut malignum est in massa sanguinis, à partibus internis, per venas primùm majores, post minores, ac demùm minimas, quæ ob exilitatem, capillarium nomen acceperunt, ad cutem, & quæ cum hac coherent, aut ei ἀνάλογα sunt, paulatim secernit.

VIII.

Febris, quæ variolas antecedit & comitatur, conclusa, sive conclusa caliditatis, ab Arabibus vocatur. Grecis οὐροξ est, quæ ex sanguine, in vasis ipsis effervescente, cum vel sine putredine, orta, unam accessionem, durantem ab initio ad finem, in plures dies porrigit.

IX.

Sunt igitur variolæ, morbus in soluta unitate, complicatus cum alijs vitijs, & cum intemperie imprimis, sæpè & maligna aut pestilente.

X.

Locus affectus, cutis est, cum annexis sibi partibus: sæpè & membrana, ac partes aliæ internæ. Ita ut in quibusdam ab interitu dissectis, deprehensum fuerit, eorum viscera, haud secus atq; cutem, sordidis ejusmodi pustulis plurimis, occupata & sædata fuisse.

XI.

Causa Variolarum interna, propinqua, est

A iij immun-

immundities, à primo ortu in sanguine relictæ, ex
pravitate sanguinis materni, quo fœtus in utero ale-
batur: sive sanguis ille, fœtum substantia sua infe-
cerit, sive qualitate.

XII.

Quaquam enim fœtus, dum in utero degit,
quod optimum est, in matris sanguine attrahit: ta-
men simul haurit aliquid impuri, mensibus præser-
tim posterioribus, quod tanquam seminarium pra-
vum, in corpore retinetur.

XIII.

Impurum id, crudior portio est, sanguinis ma-
terni: cum femina frigidior mare, alimentum to-
tum, ita perfectè non concoquat. Miscentur postea
cum hoc, in corpore mulieris cacochymo, vitiosi hu-
mores alii, quorum pars magna, ad venas uteri,
tanquam ad communem sentinam, derivatur:
ubi diutius retentum totum illud, majorem pravi-
tatem acquirit.

XIV.

Relicta illa labes prima, tum in toto corpore, tum
in cute hæret. Partes enim interiores, quod optimum
est in sanguine præripiunt: cætera, quod minus bonū
est, trahant: extrema, quod relictum est ab omnibus.
Actandiu ibidem delitescit labes ista, donec quacūq;
de causa

de causa impulsâ, vim suam tanquam fermentum,
in universam sanguinis massam diffundat.

XV.

Ita sanguis aliquando effervesceat ac ebullit, ut
quod ex peculiari illo inquinamento, minimis veluti
particulis, ei permixtum est, hac ratione secernatur:
cum leviore alia segregatione, natura id prestare
haud queat.

XVI.

Sanguinis autem mentione, intelligimus etiam,
quod Hippocrates *αἷμα ἰχθυοειδές*, vel *ἰχθυώδες* simplici-
ter, in Epidemijs appellat: quod ad ebullitionem, qua
pustula ejusmodi generentur, maximè est accommo-
datum.

XVII.

In internis quoque numeratur, sanguis per se im-
mundus & corruptus, qui ex lacte nutricis pravo,
aut ex crudis & seculentis cibis genitus, ac longo tem-
pore in corpore cumulat, reliquo sanguini, tan-
quam fermentum fit, quo aliquando ebulliat.

XVIII.

Causa efficiens, est virtus in corpore valida:
qua onere molesta materia pressa, calore naturali ex-
uscitato, sanguinem agitat, ut ebulliat. Quo in ser-
vore, partes impurae, à puris secreta. & à calore alie-
no occupata, è corpore tandem excluduntur.

Interna

XIX.

Interna causa remota, est temperies corporis calida & humida, sive ea naturalis sit, sive ascititia: habitus totius, tener ac mollis: etas puerilis imprimis ac juvenilis, rarius senilis

XX.

Externa causa, promoventes ortum Variolarum, sunt: cibi omnes, fervidum, serosum, & prurum sanguinem gignentes, ut calidi, pingues, dulces, cacochymi, & insueti omnes. Aer, sanguinem exagitant, sive manifesta id qualitate faciat; sive occulta & maligna, e sublimi, aut ex inferioribus suscitata. Temporum anni mutationes insolita, praesertim Veris & Autumnii, quando Austrina constitutio in ijs dominatur. Regio calida & humida. Immoderatum tum otium, tum corporis exercitatio. Intermissa sanguinis evacuatio: crebra balnea: & quacumq; calorem internum accendere, humoresq; in fervorem attollere possunt.

XXI.

Pertinet huc etiam contagio, qua Variola saepe numero, ut morbi alij contagiosi, propagantur. Nam et in his videtur quaedam diutioris, minutissimis sensumq; effugientibus corpusculis, tanquam seminarium malignitatis, e corpore affecto diffusa, & alteri

commu-

...propter differentiam loci corporis affecto. Tunc
...aliter dicitur: quia carnis decem sunt: alia inter-
...et alia sunt: quia in oculis palpe-
...in ore in palato &
...in auro in auribus, in
...in manibus, in pedibus, in
...in artibus, in
...in oculis, in auribus, in
...in manibus, in pedibus, in
...in artibus, in

XXV

...in oculis, in auribus, in
...in manibus, in pedibus, in
...in artibus, in
...in oculis, in auribus, in
...in manibus, in pedibus, in
...in artibus, in

BARTOLEMAVS HIERO.

vini, Botulus.

XXVI

...in oculis, in auribus, in
...in manibus, in pedibus, in
...in artibus, in
...in oculis, in auribus, in
...in manibus, in pedibus, in
...in artibus, in

XXVII

...in oculis, in auribus, in
...in manibus, in pedibus, in
...in artibus, in
...in oculis, in auribus, in
...in manibus, in pedibus, in
...in artibus, in

XXIV.

Postea differunt loco corporis affecto. Nam alia externa sunt, qua cutem occupant: alia interna. Atque haec vel evidentes, qua in oculorum palpebris inversis, in naribus, & aperto ore in palato & faucibus, conspiciuntur: vel occulta, qua tracheam, pulmones, jecur, lienem, intestina, aliasque internas partes obsident.

XXV.

Denique situ differunt. Nam alia contigua sunt, qua plures sine medio coherent: alia disjuncta, qua intervallo quodam separantur. Nonnunquam & duplices apparent, ubi in centro quasi majoris unius, Variola altera minor reperitur.

BARTOLEMÆVS HIERO-
vius, Boruffus.

XXVI.

Signa Variolarum, alia illas ipsas denotant: alia materiam qua gignuntur: alia partem, precipue ab iisdem affectam.

XXVII.

Quae ipsas Variolas significat, & pleraque sunt illarum symptomata, secundum tempora ejus morbi discernuntur: ita, ut alia sint imminentium, quo
tempore